

Ενδυναμώνοντας την Εκπαιδευτική Κοινότητα απέναντι στη Βία και τον Σχολικό Εκφοβισμό

Γιώτα ΓΑΤΣΗ^a, Λητώ Ελένη ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ^b, Γιώργος ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ^c, Κορίνα ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ^d

^aΑριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ελλάδα, pgatsi@lit.auth.gr

^bΑριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ελλάδα, lmichalo@psy.auth.gr

^cUNICEF, Ελλάδα, gsimopoulos@unicef.org

^dΑριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ελλάδα, pgatsi@gmail.com

Presentation language: English ☐ **Greek** +

Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζονται τα αποτελέσματα τριών επιμορφωτικών δράσεων ενός πιλοτικού προγράμματος, που στοχεύει στην πρόληψη και διαχείριση της ενδοσχολικής βίας και του εκφοβισμού, στην προώθηση θετικών συμπεριφορών στο σχολείο και στην ενίσχυση της έννοιας του ανήκειν. Η πρόληψη και διαχείριση της σχολικής βίας προϋποθέτει την ενεργό εμπλοκή ολόκληρης της σχολικής κοινότητας – εκπαιδευτικών, μαθητών και γονέων – καθώς και την υιοθέτηση ενός κοινού παιδαγωγικού πλαισίου, το οποίο βασίζεται στη συνεργασία, την αποδοχή και τον σεβασμό των δικαιωμάτων του παιδιού (Χατζηχρήστου, 2023). Εμπειρικές έρευνες έχουν αναδείξει την αποτελεσματικότητα προγραμμάτων παρέμβασης κατά του εκφοβισμού σε ελληνικά σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με έμφαση στην ενδυνάμωση των μαθητών για την ανάπτυξη στρατηγικών αντιμετώπισής (Roussi et al., 2018). Συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα κατέδειξαν μείωση του φαινομένου και αύξηση της αίσθησης ασφάλειας στο σχολείο (Roussi et al., 2018). Το παρόν πιλοτικό πρόγραμμα αναπτύχθηκε στο πλαίσιο μιας τριμερούς συνεργασίας του γραφείου της UNICEF στην Ελλάδα, της Περιφερειακής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας και των Κέντρων για τα Δικαιώματα του Παιδιού του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και του Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδας. Οι δράσεις υλοποιήθηκαν με τη συμμετοχή εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας (75%) και της Δευτεροβάθμιας (25%) Εκπαίδευσης της περιφερειακής ενότητας Θεσσαλονίκης, βασισμένες σε ένα μικτό επιμορφωτικό μοντέλο που συνδύασε θεωρητικό αναστοχασμό και βιωματικές προσεγγίσεις. Οι επιμορφωτικές δράσεις στηρίχθηκαν σε παιδαγωγικές αρχές που εστιάζουν στη δημιουργία θετικού σχολικού κλίματος, στην ενίσχυση της επαγγελματικής ταυτότητας των εκπαιδευτικών και στην καλλιέργεια υποστηρικτικών σχέσεων εντός της σχολικής κοινότητας, ενισχύοντας ταυτόχρονα την αίσθηση του ανήκειν και τη δικτύωση μεταξύ των συμμετεχόντων.

Πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την κάθε επιμόρφωση, διανεμήθηκαν ερωτηματολόγια και χρησιμοποιήθηκαν ομαδοσυνεργατικά εργαλεία αναστοχασμού, αποτίμησης και συνεργατικού ανασχεδιασμού. Η ανάλυση των δεδομένων ανέδειξε τη θετική ανταπόκριση και την έντονη κινητοποίηση των συμμετεχόντων, που στο σύνολό τους δήλωσαν πως οι επιμορφωτικές συναντήσεις λειτούργησαν ως πηγή έμπνευσης ενδυνάμωσης, και δέσμευσης για συνέχιση των δράσεων, ενισχύοντας την μεταξύ τους δικτύωση και τη δημιουργία μιας κοινότητας πρακτικής. Τονίστηκε η ανάγκη για συστηματική εφαρμογή των δράσεων αυτών στην καθημερινή σχολική πρακτική, ώστε να διαποτίζουν συνολικά την κουλτούρα της σχολικής μονάδας, και να διαχυθούν στην ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα, με εμπλοκή των οικογενειών των μαθητών/τριών.

Από την ανάλυση των απαντήσεων στις ανοιχτές ερωτήσεις προέκυψαν τέσσερις βασικοί άξονες υποστήριξης των εκπαιδευτικών για την υλοποίηση δράσεων στα σχολεία τους: (α) η ύπαρξη κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού, που συνδιαμορφώνεται ανάλογα με τις ανάγκες και ιδιαιτερότητες κάθε σχολικής μονάδας, άρρηκτα συνδεδεμένου με τη βιωματική διάσταση της επιμόρφωσης, (β) η ενδυνάμωση του σχολείου ως κοινότητας μάθησης, συνεργασίας και κριτικού στοχασμού, (γ) η θεσμοθέτηση χρόνου για την υλοποίηση αντίστοιχων προγραμμάτων, (δ) η θεσμική διάχυση καλών πρακτικών.

Η χαρτογράφηση αυτή ευθυγραμμίζεται με διεθνή και εγχώρια βιβλιογραφικά ευρήματα που τεκμηριώνουν την αποτελεσματικότητα παρεμβάσεων οι οποίες εστιάζουν αφενός στην ανάπτυξη

προσωπικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών (Olweus et al., 2019), και αφετέρου στην ψυχική ανθεκτικότητα και επαγγελματική ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών (Δανιηλίδου & Πλατσίδου, 2023). Η αντιμετώπιση της ενδοσχολικής βίας και του εκφοβισμού δεν μπορεί να περιορίζεται σε αποσπασματικές ενέργειες ή πειθαρχικά μέτρα, αλλά απαιτεί την ενσωμάτωσή της σε μια ολιστική εκπαιδευτική πολιτική (Council of Europe, 2018), βασισμένη σε τεκμηριωμένα δεδομένα, σαφές αξιακό πλαίσιο και την ενεργό συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων. Μέσα από τη διάδραση, αναδείχθηκε η ανάγκη για σταθερή υποστήριξη του ρόλου των εκπαιδευτικών μέσω ενίσχυσης των θεσμικών προβλέψεων και υλικοτεχνικών υποδομών, της τακτικής εποπτείας και συστηματικής επιμόρφωσης. Μέσα από τη γόνιμη αυτή αλληλεπίδραση ανακύπτουν προβληματισμοί γύρω από μαθησιακούς στόχους που αφορούν την ψυχοκοινωνική μάθηση, την ενδυνάμωση, την ανάπτυξη δεξιοτήτων ζωής, την ψυχική ανθεκτικότητα, τη σχολική ετοιμότητα και την ικανότητα για αυτόνομη μάθηση. Αυτοί οι στόχοι υποστηρίζουν ουσιαστικά τη συμπερίληψη (Imoto et al., 2024). Η ύπαρξη σταθερών πλαισίων και κανόνων που συνδιαμορφώνονται και λαμβάνουν υπόψη τους τις φωνές των παιδιών, καθώς και η δημιουργία κοινοτήτων πρακτικής, συμβάλλουν καθοριστικά στη βιωσιμότητα τέτοιων παρεμβάσεων (Gaffney et al., 2019· Wenger, 1998), όπως του πιλοτικού αυτού προγράμματος.

Βιβλιογραφία:

Council of Europe. (2018). *Reference framework of competences for democratic culture – Volume 1* (New Wrinkle & ActionAid Hellas, Trans.). Council of Europe Publishing. (Original work published 2018)

Δανιηλίδου, Α., & Πλατσίδου, Μ. (2023). Δημιουργία και έλεγχος μιας κλίμακας για την αξιολόγηση των προστατευτικών παραγόντων της ψυχικής ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών. *Ψυχολογία*, 27(3), 1–25. https://doi.org/10.12681/psy_hps.27034

Gaffney, H., Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2019). Evaluating the effectiveness of school-bullying prevention programs: An updated meta-analytical review. *Aggression and Violent Behavior*, 45, 111–133. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.07.001>

Imoto, N., Σιμόπουλος, Γ., Γάτση, Γ., & Παθιάκη, Ε. (2024). Φτου και βγαίνω! Μια εργαλειοθήκη δραστηριοτήτων πολυγλωσσικής και κοινωνικής-συναισθηματικής μάθησης. Στο *Multilingualism, Variation, Spaces of Literacy. Selected Papers from the 6th International Conference "Crossroads of Language and Cultures" (CLC6)*, 2–5 September 2021.

Olweus, D., Limber, S. P., & Breivik, K. (2019). Addressing specific forms of bullying: A large-scale evaluation of the Olweus bullying prevention program. *International Journal of Bullying Prevention*, 1(1), 70–84. <https://doi.org/10.1007/s42380-019-00009-7>

Roussi, C., Andreou, E., Didaskalou, E., Slee, P., & Skrzypiec, G. (2018). Evaluation of the "Coping with Bullying" program in Greek Secondary schools: A repeated measure approach. *CHAP*, 2018 (August 30).

Wenger, E. (1998). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. Cambridge University Press.

Χατζηχρήστου, Χ. (2023). *Σχολική ψυχολογία*. Αθήνα: Gutenberg.

Η Γιώτα Γάτση διδάσκει στο ΣΝΕΓ του ΑΠΘ και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση Πέλλας. Το διδακτορικό της και τα κύρια ερευνητικά της ενδιαφέροντα εστιάζουν στην πολυγλωσσία, τη συμπεριληπτική εκπαίδευση και την ψυχοκοινωνική ενδυνάμωση παιδιών και εφήβων. Έχει συνεργαστεί με το ΙΕΠ, το ΥΠΑΙΘ, διεθνείς οργανισμούς, ΜΚΟ και Πανεπιστήμια στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Δημιουργεί εκπαιδευτικά υλικά και προγράμματα επιμόρφωσης, ενώ ασχολείται ενεργά με τη συγγραφή και την εκπαίδευση εκπαιδευτικών και νέων με ποικίλα γλωσσικά και πολιτισμικά ρεπερτόρια.

Η Κορίνα Χατζηνικολάου είναι Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Αναπτυξιακής Ψυχοπαθολογίας και Προβλημάτων Επικοινωνίας στο Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, του ΑΠΘ. Τα επαγγελματικά και ερευνητικά της ενδιαφέροντα εστιάζονται σε ζητήματα παιδικής προστασίας και διασφάλισης των δικαιωμάτων του παιδιού, και στην πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και την προστασία των θυμάτων. Συνεργάζεται με Κρατικούς φορείς, την Ευρωπαϊκή Ένωση, διεθνείς οργανισμούς και διεθνείς και ελληνικές ΜΚΟ σε ζητήματα που άπτονται των ενδιαφερόντων της.

Η **Λητώ Ελένη Μιχαλοπούλου** είναι Επίκουρη Καθηγήτρια Σχολικής Ψυχολογίας στο τμήμα Ψυχολογίας του ΑΠΘ. Είναι απόφοιτη του προπτυχιακού προγράμματος ψυχολογίας του τμήματος Ψυχολογίας του ΑΠΘ. Ολοκλήρωσε τις μεταπτυχιακές και διδακτορικές της σπουδές στη Σχολική Ψυχολογία στο Πολιτειακό Πανεπιστήμιο της Πενσυλβάνιας των ΗΠΑ. Τα ερευνητικά ενδιαφέροντα και το κλινικό της έργο εστιάζουν στην παροχή ψυχολογικών υπηρεσιών σε ευάλωτες και μειονοτικές ομάδες μαθητών/τριών καθώς και των οικογενειών τους.

Ο **Γιώργος Σιμόπουλος** είναι σύμβουλος εκπαίδευσης στο Γραφείο της UNICEF στην Ελλάδα και ς καθηγητής σύμβουλος στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Είναι κάτοχος διδακτορικού διπλώματος στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και τη διδασκαλία της δεύτερης γλώσσας. Τα επιστημονικά του ενδιαφέροντα εστιάζουν στην διαπολιτισμική – συμπεριληπτική εκπαίδευση, την πολυγλωσσία, την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών και την εκπαίδευση ενηλίκων.